

MESLEĞİN DÖNÜŞÜMÜ
Hekimler ve Avukatlar

Elyesa Koytak

Matbu

Matbu Kitap – 10
Sosyoloji – 4

Elyesa Koytak, *Mesleğin Dönüşümü: Hekimler ve Avukatlar*

Editör: Lütfi Sunar
Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı & Cilt:
Kitapyurdu Doğrudan Dağıtım
Yenibosna Merkez Mh. Cemal Ulusoy Cd. No: 43
Bahçelievler/İstanbul
kdd.kitapyurdu.com (Sertifika no: 40675)
1. Baskı: İstanbul, 2022

ISBN: 978-605-9253-12-3

© Matbu Kitap, 2022

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Matbu Kitap
Akfırat Mah. Fatih Sultan Mehmet Bulvarı. No: 3 Tuzla İstanbul
bilgi@matbukitap.com | www.matbukitap.com

Elyesa Koytak

MESLEĞİN DÖNÜŞÜMÜ
Hekimler ve Avukatlar

Matbu

Sosyoloji Dizisi

Bu dizi, güncel toplumsal sorunları ele alan araştırma metinlerine yer vermek üzere oluşturulmuştur. Toplumsal sorunların anlaşılması ve zm in kapsayıcı ve kuşatıcı bakış açılarına ihtiyaç bulunmaktadır. Matbu, nitelikli araştırma metinlerini yayımlayarak bu bakış açısının oluşturulmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Dizideki Diğer Kitaplar

Lütfi Sunar, *Türkiye'de Toplumsal Tabakalaşma ve Eřitsizlik*

Cenk Beyaz, *G ve Aidiyet: Kırsal Göçmenin Memleketine Bağlılığını Sürdürme Mücadelesi*

Osman lker, *Kültür ve Din: Türkiye'de Sanat Alanının retimi (1923-1980)*

Elyesa Koytak, 1989 İstanbul. Galatasaray Lisesi ve Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü mezunu. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı'nda "Deneyimin Dili: İkinci Yeni Şiirinin Toplumsal Analizi" başlıklı yüksek lisans tezini savundu. 2015-2019 arasında Fayrap'ın editörlüğünü yürüttü. Yayımlanmış iki şiir (*Hicretsizlik* 2015, *Bütün Nehirler Bizimdir* 2020), bir eleştiri-teori kitabı var (*Anlamın Kıyameti: Modern Türk Şiiri Üzerine Denemeler*, 2017). 2017'den bu yana İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde görev yapıyor. Haziran 2022'de "Mesleğin Dönüşümü: Hekimler ve Avukatlar" başlıklı doktora tezini savundu. Ezra Pound'un şiir kitaplarını çevirdi ve edisyonunu yaptı (*Lustra* 2021; *Hugh Selwyn Mauberley* 2021). Fransızcadan Antonio Negri ve Bernard Stiegler'in kitaplarını, Pierre Bourdieu'nün makalelerini çevirdi. Sosyolojik çalışmalarının odağında meslekler, tıp, hukuk, tabakalaşma, hareketlilik, entelektüeller, futbol ve edebiyat yer alıyor. Galatasaray Spor Kulübü kongre üyesidir. Uluslararası Sosyoloji Derneği ve RC 52 Sociology of Professional Groups Araştırma Grubu üyesidir.

İçindekiler

Önsöz	ix
Giriş	1
Araştırma Bağlamı ve Sorusu	1
Mesleği Nasıl Düşünmeli?	10
Hekimlik ve Avukatlığa Dair Empirik Literatür	23
Kitabın Bölümleri	42
Yöntem ve Araştırma Süreci	49
Mülakat Süreçleri	54
Verilerin İşlenmesi	73
Hekimlik ve Avukatlığın Toplumsal Doğuşu ve Gelişimi	85
Hekimlik	85
Avukatlık	102
Devletten Topluma İki Meslek	124

Hekimliğin Dönüşümü	131
Bir Hekimin Oluşumu	131
Mesleğin Asimetrik Yapıları	166
Hekim Emeğinin Yeni Belirlenimleri	193
Meslek Basıncı ve Yeni Mesleki Halet-i Ruhiye	219
Avukatlığın Dönüşümü	233
Bir Avukatın Oluşumu	233
Mesleğin Geçirgen Yapıları	263
Avukat Emeğinin Yeni Belirlenimleri	299
Meslek Çözülmesi ve Alanın Farklılaşan Topografisi	344
Hekimlik ve Avukatlığın Dönüşümlerinin Karşılaştırılması	359
Mesleği Kapsayan Dinamikler	360
Mesleğe Giriş Süreci	364
Mesleğin Hususi Yapıları	368
Emeğin Yeni Belirlenimleri	373
Alanın Güncel Vaziyeti	379
Meslek Basıncı ve Meslek Çözülmesi	386
Sonuç	397
Geliştirilen Kavramlar	401
Müstakbel Patikalar	405
Politika Önerileri	408
Kaynakça	421
Dizin	439

Şekil, Tablo ve Grafikler

Şekiller

Şekil 1. Bir Hekimin Oluşumunun Boyutları	165
Şekil 2. Hekimliğin Meslek Dügümü ve Bileşenleri	173
Şekil 3. Asistan Hekimlerin Deneyim Dünyası	181
Şekil 4. Yeni Kuşak Hekimlerin Meslek Basıncı	191
Şekil 5. Hekim Emeginin Yeni Yapıları ve Süreçleri	209
Şekil 6. Hekimliğin Dönüşümü ve Meslek Basıncı	223
Şekil 7. Bir Avukatın Oluşumunun Boyutları	262
Şekil 8. Kamuya Rağmen Kamu Hizmeti Olarak Avukatlık	277
Şekil 9. Avukatlıkta Sermaye Biçimleri	286
Şekil 10. Avukatlıkta Müvekkille İlişkinin Bileşenleri	298
Şekil 11. Avukatlıkta Bağımsız Çalışmanın Dönüşümü	308
Şekil 12. Avukatlığın Dönüşümü ve Meslek Çözülmesi	346

Tablolar

Tablo 1. Hekim Mülakatlarının Kategorik Dağılımı	60
Tablo 2. Görüşülen Hekimlerin Özellikleri	63
Tablo 3. Avukat Mülakatlarının Kategorik Dağılımı	66
Tablo 4. Görüşülen Avukatların Özellikleri	72
Tablo 5. Türkiye’de Hekim İşgücünün Nüfusa Oranla Yavaş Artışı, 1930-2020	92
Tablo 6. Farklı Ülkelerde Bin Kişiyeye Düşen Hekim ve Avukat Sayısı, 2020	127

Tablo 7. Kıdeme Göre Kadın Avukat Oranı	333
Tablo 8. İki Mesleğin Ayrıntılı Karşılaştırması	390

Grafikler

Grafik 1. Kuruluř Dönemlerine Göre Baro Sayıları, 1924-2020	116
Grafik 2. Tıp Fakültelerinin Büyümesi, 1994-2020	133
Grafik 3. Tıp Fakültelerine 2019-2021 Yıllarında Yerleřen ğrencilerin Mezun Oldukları Lise Türlerine Göre Dağılımı	136
Grafik 4. Uzman Hekimliğin Yükseliři, 2002-2019	149
Grafik 5. 100 bin Kiřiye Düşen Hekim Sayısı, 1928-2019	183
Grafik 6. Yılda Kiři Baři Hekime Müracaat Sayısı, 2002-2019	185
Grafik 7. Hastane Türlerinin Oranı, 2002-2018	201
Grafik 8. Çalıştığı Kuruma Göre Uzman Hekimler, 2002-2019	201
Grafik 9. 100 bin Kiřiye Düşen Avukat Sayısı, 1960-2021	235
Grafik 10. Hukuk Fakültelerinde đrenci Sayısı, 1999-2020	236
Grafik 11. Üniversite Türüne Göre Hukuk Mezunlarının Oranı, 2013-2020	251
Grafik 12. Hukuk Fakültelerinde ve Meslekte Kadınların Oranı, 1999-2021	332
Grafik 13. İstanbul'da En Fazla 10 Yıl Kıdemli Kadın ve Erkek Avukatların Oranı, 2008-2021	333
Grafik 14. Büyük Bürolarda Cinsiyet Temelli Hiyerarři	340

Önsöz

2008 yılında lise son sınıftayken üniversitede hangi bölüm okuyacağıma karar vermeye çalışıyordum. Babam pek çok baba gibi hukuk okumamı istiyordu, bense entelektüel merak ve hevesleri ağır basan bir çocuk olarak sosyolojide ısrar ediyordum. Olan oldu ve o zamandan bu zamana meslek olarak sosyolojiyi tercih etmiş olmaktan hiç pişman olmadım. Ama hukuk okusaydım nasıl olurdu diye düşündüğüm oldu. Aynı hissi, hastanede işim olduğunda çevremdeki hekimleri gözlemlerken de yaşadım. İki mesleğe de içten içe bir merak besledim.

Doktora tez araştırmamın konusunun bu iki meslek olacağını tahmin edemezdim. Danışman hocam Prof. Dr. Lütfi Sunar teklif ettiğinde, böyle bir çalışmanın sosyolojik değerinin ne olabileceğine dair bir kaygım oluştu. Diğer yandan, 18 yaşında entelektüel hevesleri nedeniyle bu mesleklerden vazgeçmiş biri olarak bu meslekleri yıllar sonra kendi mesleğimin perspektifinde serinkanlı biçimde incelemek çok çekici bir fikirdi. Ancak iki mesleğin güncel vaziyetine dair kaynakları taradıkça ve meslek olgusunun toplumsal yapı ve değişim için önemiyetini idrak ettikçe bu kaygı ve şahsi merak yerini güçlü bir bilimsel iştaha bıraktı.

Nihayetinde iki yılı aşkın bir süre boyunca hekimlik ve avukatlık üstüne bir araştırma yürüttüm. Bu süreçte sosyolojik arzum, olgunun

gerçekliğini tanıdıkça ve yöntemin denetleyici etkisi sayesinde bu iki mesleğe dair nesnel ve panoramik bir kavrayışa yaklaştı. Mesleğin zorluklarını tanıdıkça saygı ve muhabbetimin katlandığı her yaştan hekimler ve avukatlar oldu. Sağlık ve adalete erişimin meslek yoluyla nasıl mümkün hale geldiğini ama aynı zamanda bu erişimi yapılandıran eşitsizlikçi şartların ne olduğunu gördüm. Böylece hekimlik ve avukatlığın hem hizmet sağlayıcılar hem hizmet alanlar için daha adil, hakkaniyetli ve haysiyetli bir yapıya kavuşturulması gerektiğinin idrakine vardım. Bu kitap, bu uğurda sosyolojik bilgi üretme gayretinin çıktısıdır.

Akademik sorumluluğu tek bir kişide olsa da bu çalışmayı mümkün kılan, çok sayıda kişinin dolaylı veya doğrudan, kasıtlı veya kasıtsız katkılarıdır. Çok kıymetli hocam Prof. Dr. Lütfi Sunar olmasaydı bu çalışma olmazdı. Bir danışmanın öğrencisine akademik anlamda her şeyi nasıl verebileceğini ondan öğrendim. Meslek konusunda başta zayıf olan dikkatlerimi keskinleştirdi, araştırma tasarımında acemi ve savruk fikirlerimi toparlamamı sağladı, mülakat süreçlerinde her türlü desteği verdi, bölümleri yazarken sıkı bir şekilde takip etti. Medeniyet Sosyoloji’de bölümün kalbi gibi herkese açık olan ve kahve kokan odasında düzenli olarak irili ufaklı bulgularımı, yerli yersiz itirazlarımı, bazen aceleci bazen tembel halet-i ruhiyemi rahatlıkla paylaşma fırsatını bana tanıması bu araştırmayı inançla, disiplinli ve müşterek bir şekilde yürütmemi mümkün kıldı. Araştırmanın en yoğun dönemlerinde açtığım konulara ve gönderdiğim bölümlere vakit ve emek ayırma konusunda her zaman cömertti. Tez dışındaki araştırmalarda bilimsel becerilerimi ve ilgilerimi geliştirmemi sağlayan görevler verdiği gibi, birçok konferans ve toplantıya birlikte katılma fırsatı da buldum. Lütfi hocanın akademik katkılarının yanı sıra, bir akademisyenin öğrencisiyle insani ilişkisinin nasıl olması gerektiği bakımından da benim için hep örneklik teşkil edeceğini söylemeliyim. Dolayısıyla burada ona olan borcumu birkaç satıra sığdırmaya kalkmam beyhude bir gayret olacaktır.

Bu tezin izleme komitesinde bulunan değerli hocalarım Doç. Dr. Uğur Zeynep Güven ve Prof. Dr. Yunus Kaya araştırma boyunca

titiz görüş ve eleştirilerini paylaştılar. Her tez izleme toplantısı onların sayesinde besleyici ve yönlendirici oldu. Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın, araştırma boyunca destekleyici olduğu gibi tez savunmasında da hayati önemde görüş ve eleştirilerini paylaştı. Galatasaray Sosyoloji'de lisans yıllarımda kendisinden birçok ders aldığım ve çok şey öğrendiğim değerli hocam Prof. Dr. Ali Ergur'un tez jürisinde bulunması benim için ayrıca anlamlıydı. Kendilerine müteşekkirim.

Mülakat yaptığım hekimler ve avukatlara derin bir şükran hissediyorum. Şahsi bilgilerin mahremiyeti ve etik kurallar gereği onların isimlerini burada anmam mümkün değil. Ancak değerli vakitlerinden ayırıp görüşmeyi kabul etmeleri sayesinde, başta yabancı olduğum iki meslek hakkında çok şey öğrendim. Bu çalışmanın içerdiği analizin değeri, onların görüş ve deneyimleri açık yüreklilikle paylaşımlarından kaynaklanıyor.

Mülakat yaptığım hekimler ve avukatlarla tanışmama elbette birçok insan vesile oldu. Prof. Dr. Ahmet Cihan, Av. Ahmet Said Öner, Alihan Mestci, Dr. Cenk Beyaz, Ensar Avcı, Habil Sağlam, Hamza Bilgü, Musa Gönüllü ve Selman Ertaş'a bu anlamda gösterdikleri ilgi ve zahmetleri için teşekkür ederim.

Bu araştırmanın avukatlık tarafında iki değerli kardeşim, Av. Furkan Aktan ve Av. Malik Dursun'un hayati katkıları oldu. Bu konuyu seçmemi heyecanla karşılayıp teşvik ettiler ve araştırma boyunca meslekleriyle ilgili birçok şeyi keşfetmemi sağladılar. İlgi Hukuk & Danışmanlık Bürosu'nda ve Aktan Hukuk Bürosu'nda onlarla birlikte uzun vakitler geçirdim. Onların varlığı ve destekleri olmasa avukatlık tarafında nasıl ilerlerdim bilemiyorum. Kendilerine minnettarım. Bu süreçte ayrıca Ahmet Üzmez ve Abdurrahim Boynukalın'ın dostluklarından hep güç aldım.

Jüri dışında bu çalışmanın akademik içeriğine en fazla aşina olan sanırım, aynı bölümde çalıştığımız, araştırma görevlisi meslektaşım Merve Akkuş Güvendi'dir. Kodlama aşamalarında Citavi programını nasıl işlek bir şekilde kullanabileceğimi ondan öğrendim. Ayrıca

araştırma boyunca çok defa bulgularımı ve tespitlerimi bazen vaktinden çalarak onla paylaştım. Birçok sosyolojik bahiste bir meslektaşla sohbet etmek benim için bulunmaz nimetti.

Medeniyet Sosyoloji’de Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın’la günlük hayattan siyasete her konuya açılan sohbetlerimizden çok istifade ettim. Dr. Cenk Beyaz her zaman dostane tavrıyla yanımda oldu. Doç. Dr. Erhan Berat Fındıklı, Dr. Ayşe Polat ve Doç. Dr. Hızır Murat Köse bu süreçte moral desteklerini ve yapıcı görüşlerini esirgemediler. Dr. Zübeyde Demircioğlu ve genç meslektaşlarım Bilal Çavdar, Elif Ceyhan ve Ahmed Faruk Ergün bölüm işlerinde üstümdeki yükün hafiflemesini sağladılar. Bölümün lisansüstü öğrencisi arkadaşlarla düzenli tez buluşmalarımızda kendi araştırmamla ilgili soru ve yorumlarından ve onların araştırmalarını sıcağı sıcağına dinlemekten yararlandım. Aynı binayı paylaştığımız çeşitli bölümlerden birçok kıdemli hocanın ve asistan arkadaşlarımın teze ilgisi de bana hep heyecan verdi.

Bu tezi yazmak oldukça yoğun bir süreçti. Her ne kadar belli bir yöntemle dayanarak yazsam da bölümlerin planlanması, mantık örgüsü, yazma hızı, ifade gücü ve paragraf yapısına kadar birçok konuda edebiyattaki tecrübem imdadıma yetişti. Yazıya dair yakınlıklarımın bu anlamda öteden beri gelişmesini ve keskinleşmesini sağlayan Hakan Arslanbenzer olmuştur. Bu keyfiyet ve hacimde bir tezi yazabilmem kalemimi işlek kılan emekleri sayesinde. Kendisi İstanbul Sosyoloji’de doktora ders döneminde olduğu için mesleki bakımdan ondan önde olduğumu her fırsatta şakayla karışık dile getirsem de Hakan ağabeyin yıllar içinde sosyolojik muhayyile bakımından bana kattıkları hesap edilemez. Onunla edebiyat, toplum ve tarihle ilgili her konuda sohbet etme fırsatına sahip olduğum için kendimi şanslı hissediyorum. Aynı şekilde Dr. Muhammed Fazıl Baş, Murat Küçükçifci, Dr. Polat Safi, Eren Safi ve Dr. Mehmet Ali Akyurt’un varlığı moral bakımdan bana hep güç verdi. Tezle uğraştığım bazı günlerin sonunda Dr. Mesut Bostan’la Feneryolu’yla Erenköy arasında çıktığımız yürüyüşlerde Türk sinemasından düşünceye serbest ve yoğun sohbetlerimiz ilaç gibiydi.

Tez sürecinde birçok kişiyle istişare etme fırsatım oldu. Çok kıymetli büyüğüm Av. Muhammet Emin Özkan araştırmamın bulguları üzerine sohbet etme isteğimi âlicenap bir şekilde karşıladı; mesleki kimlikle insani erdemler arasında nasıl sağlam bir köprü kurulabileceğinin müstesna bir örneği olarak her zaman olduğu gibi mesleği aşan bir şekilde görüşleri kadar varlığıyla da düşüncelerime ışık tuttu. Şair ağabeyim Cevdet Karal'la hekimliğin güncel sorunları üzerine uzun sohbetlerimizde kendine mahsus ve serinkanlı tespitleri öğreticiydi. Prof. Dr. Mehmet Salih Gürel, Prof. Dr. Nazan Dalgıç ve Uzm. Dr. Seçkin Bilgiç'le mülakatlar haricinde görüşme fırsatım oldu; buradaki analize dahil etmesem de onların perspektiflerinden çok istifade ettim, kendilerine müteşekkirim. Ayrıca mülakat talebimi kabul edip nazik bir şekilde ağırlayan İstanbul Barosu Başkanı Mehmet Durakoğlu'na teşekkür ederim.

Bu araştırmanın ilk bulgularını akademik toplantılarda paylaştım. Avrupa Sosyoloji Derneği'nin 2021 yazında düzenlediği doktora çalıştayında ve Britanya Sosyoloji Derneği'nin "Work, Employment and Society" konferansında avukatlıkla ilgili sunumlar yaptım ve katılımcılar yapıcı eleştirilerini sundular. Sağlık ve Medeniyet Derneği'nin düzenlediği "Tıbbi ve Toplumsal Açından Pandemi" sempozyumunda sunduğum tebliğe hekimlerden olumlu yorumlar aldım. Birçok hekim ve avukatla sosyal medya üzerinden tanışma ve konuşma fırsatım oldu. Bütün bu etkileşimler araştırma sürecini besledi.

Bu tezi büyük oranda İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nin imkanlarıyla yazdım. Okulun bana tahsis ettiği bir bilgisayarını kullandım. Çok defa akşamın geç saatlerine kadar Güney Kampüs A blokta 01-14 numaralı sosyoloji asistan odasında çalıştım. Bilhassa 2021 güzünden 2022 baharına kadar, yeni açılan merkez kütüphanenin dördüncü ve beşinci katlarında bütün gün çalıştığım oldu. Bu mesaiyi benim için mümkün kılan üniversiteme ve çalışanlarına teşekkürü borç bilirim. Bu genç ve parlak üniversitenin bir parçası olarak, Sosyoloji Anabilim Dalı'nda ilk doktora tezini yazmış olmaktan duyduğum mutluluğu tarif edemem.

Son ama en büyük teşekkür elbette eşim Çiğdem, oğlum Ömer Nefi ve kızım Şifa'ya. Onlar olmasaydı bu tez şüphesiz daha erken biterdi ama onlar olmasaydı bu tezi yazmamın ve diğer her şeyin bir anlamı da olmazdı. Araştırma sürecinde bazı günler evden erkenden çıkıp gece geç vakitlerde döndüğüm için benden alacakları çok.

Elyesa Koytak
Haziran 2022